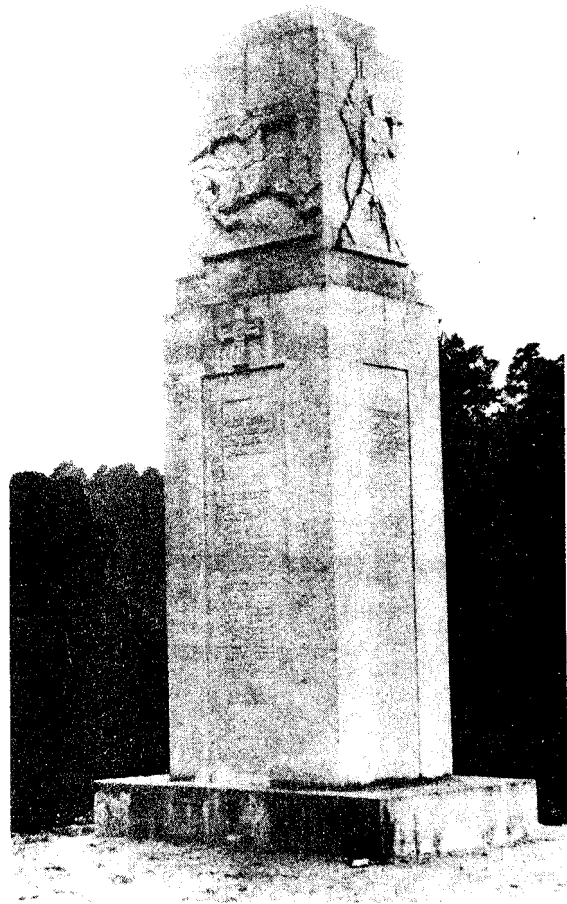

SIMUNA KIHELKONNA LANGENUD SÕDURITE MÄLESTUSSAMMAS

Eesti rahvas sai rahulikult tööle asuda pärast Vabadussõja lõpu 1920. aastal.

Kuid rahvas ei unustanud oma poegi, kelle vere hinnaga võideldi endale õigus elada ja töötada vabal maal. Nii tekkis ka Simunas mõte püstitada mälestussammas oma kihelkonna langenute mälestussamba püstitamiseks. Raha saadi näitusmüükidest, pidudest, ka toetasid kohalikud ühiskondlikud asutused ja omavalitsused. Suured summad laekusid kihelkonna elanike annetatuna.

Mälestussammas otsustati rajada Simuna kiriku ette tee äärde heinamaale. Kahel aastal vedasid kihelkonna põllumehed samba asu-

kohale täitematerjali. Toodi 500—600 hobusekoormat kive ja liiva. 1926. aastaks oli alus valmis. Samal aastal esitati mitmeid kavandeid, kuid need ei olnud hinna ega kuju poolest vastuvõetavad. 1926. a. novembris esitas noor kunstnik Richard Hammer-Wasard oma kavandi. See osutus nii samba kuju kui ka hinna poolest vastuvõetavaks ja kunstnikuga sõlmiti kokkulepe 350 000 Eesti marga ulatuses. Kivid sai kunstnik Saaremaa kivimurdudest (dolomiit). Raudteega toodi need Kiltisi jaama, sealt Simunasse talumeeste abiga vabatahtlikkuse alusel. Küllap nõudis see ettevõtmine ka tublisti taiplikkust, sest kivid kaalusid 40—85 puuda (1 puud 16 kg). Mälestussammas kujunes samasuguste seas üheks kõrgemaks — ca 7 m. Samba õõnsusse paigutati Eesti Vabadussõjast pärit kahurimürsu hülss, kus olid ajaloolised andmed

samba ehitamise ja tolle aja eluolu kohta. Ülemist osa ehtisid kolm reljeefi: esiküljel ründava ratsaväelane hobusel, vasakul haavatud sõdur, keda toetab kaaslane, ja paremal küljel grupp sõdureid, üks neist puhub lahinguhäiret.

Esiküljel, ründava ratsasõduri reljeefist allpool oli vabadusristi reljeef ja samba juhtsõna: «Parem surra vabana, kui elada orjana.» Järgnevad Simuna kihelkonnast langenute nimed kolmes alajaotuses:

Eesti Vabadussõjas 1918.—1920. a.

langenud — 30 nime

Kommunistide poolt 1918.—1919.

a. tapetud — 17 nime

Ilmasõjas (I maailmasõjas) 1914.

1918. a. langenud — 85 nime.

Andmed Simuna kihelkonna ja selle vahetu ümbruse kohta ulatuvad kaugesse aega. Pärast Vabadussõja lõppu saavutas Simuna kihelkond kõrge põllumajandusliku taseme, samuti oli kihelkonna üldkultuuriline maine kõrge. Seda näitab ka langenud sõdurite mälestussamba suhteliselt varajane püstitamine. See õnnistati 7. augustil 1927.

Simuna kihelkond elas ja töötas rahulikult 17. juunini 1940.

1941. aasta suvel puurisid kohalikud barbarid tolaeagsete Virumaa vandaalide osavõtul samba alusesse palju auke lõhkelaengu-asetamiseks. Kohaliku kooli poisid aga toppisid puuritud augud öösel täis. Järgmisel päeval arvasid vandaalid, et augud ongi lõhkeainega täidetud ega julgenud enam sambale lähenedagi.

Pärast sõda asuti taas hävitama kõike, mis meenutas eestlastele nende iseseisvusaastaid. Simuna mälestussamba hävitajad 1946. aastal väärivad erilist hukkamõistu just selle pärast, et nad saatsid oma häviväärse teo korda mitu aastat enne, kui algas Eesti kultuuriväärtuste massiline hävitamine.

Nüüd on aga Simuna kihelkonna Muinsuskaitse Seltsi ettevõtmisel sammas koopiana taastatud. Seda tegid Eesti Kiviraidurite Liidu töömehed, tööde üldmaksumuseks kujunes ca 20 000 rubla. Tänu meie maavanema mõistvale suhtumisele toetas rajoon samba taastamist 10 000 rubla, ülejäänud annetasid eraisikud ja asutused.

5. juunil k. a. pandi mälestussamba nurgakivi. Ajakohase lühijutluse pidas kohaliku kiriku pastor.

Simuna kihelkonna 1914.—1920. a. langenud poegade mälestussammas avatakse 24. juunil k. a. algusega kell 12. Kõik kihelkonna praegused ja endised elanikud ning külalised ligidalt ja kaugelt on sellel tunnil Simunas oodatud